

עין משפט
נר מצוה

לו א מיי פֿיד מהל' מקוואות ה' א סגן עשן רמח:
לו ב מיי פֿידא מהל' כלס הלס נד:

רבינו גרשום

מדאורייתא היא: והא ק"ל. דמיס שאובין האי דפסלי מדרבנן היא דכדאמי' במס' יבמות (דף צב) היו עושין מקוה של מ' סאה ונטל סאה ונתן סאה כשר עד כמה אמר ר' יוחנן עד רובה יותר מרובה פסלי ליה. ל"א שאיבה לטבילה מדרבנן פסול ולא מדראיתא דמן התורה כשר דלא מציעי בתורה שצריך מים חיים אלא זב דכתב וכו' ויטהר הוב וגו' ונזר. וקישא אחריני הא אמר ר' קאמר ר' אליעזר כי קבעי יומת בר חנינא ברף של מנחת מחולקת. ר' אליעזר דרבנן דפשוט' כלי מנחת דאורייתא מיטמו ואפי' הכי קאמר ר' אליעזר כי קבעי כבותל טהור ולטעמיה אמאי חקקו ולבסוף קבעי פוסל את המקוה: אלא לעולם רבנן היא. דמטימי גבי דף של מנכת דאפי' קבעי כבותל לא קמבטל ליה: אי הכי. לטעמיהו קבעיו ולבסוף חקקו אמאי אינו פוסל את המקוה. היינו טעמא דשאיבה דרבנן היא ולא מדאורייתא. אי הכי אפי' חקקו ולבסוף קבעי אמאי פוסל את המקוה: שניי תהם דאיכא תורת כלי עליו בתלוש. משום הכי לא קמבטל אפי' בדרבנן: בעי בר יוסף מי גנשמי שחיבב להדיח בהן את האיצטרוביל. שהוא מחובר לקרקע מי הוה חשיב הני מים להכשיר הזרעים אי לא. מי אמרינן דאין מבושרין כי היכי דגריסין בשחיטת חולין הכופה קערה על הכותל אם בשביל שירדה הכותל אינו בכי יותן משום הדשיב דברי המחבר לקרקע וכל המחובר לקרקע חייב הוא כקרקע ולא חשיב כלום ואם בשביל שחיב הקערה הרי זה בכי יותן. הא גופא קשיא. הא כביתל מערה דהוה מחובר מעיקרו אינו בכי יותן דכקרקע דמי. כביתל בנין הרי זה בכי יותן משום דהוי תלוש ולבסוף חיברו תורתו כלי עליו הכא נמי לגבי אצטרוביל המחובר לקרקע מבשרין מי גנשמי אי לא: אליבא דר' אליעזר דאמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע לא תיבעי לך. דדאי אפי' בביתל בנין סביא ליה דכקרקע דמי ואין מבשרין: כי תיבעי לך אליבא דרבנן דאמרו כל המחובר לקרקע אינו כקרקע. מאי מי אמרינן דהאי דקאמרו כל המחובר לקרקע אינו כקרקע לכל מילי קאמרו אפי' לגבי איצטרוביל ומכשיר או דלמא בעלמא כגון כותל בנין אמרי' דאינו כקרקע דיומנין משנהו אבל גבי איצטרוביל דקביע הוא כקרקע דמי ואין מבשרין תיקו:

סו:

יהא טהור ת"ל אך מעין וצור מקוה מים יהיה טהור מה מעין זידי שמים אף מקוה זידי שמים ויש לדחות דאסמכתא היא כמו כמה דרשות דמורת כהנים ועוד מציא ראיא ר"ת דתנן במס' מקוואות בפ"ב (מ"ד) ר' אליעזר אומר רביעית בתחלה פוסל את המקוה ושלשה לוגין על פני המים ומדמחמיר בתחלה טפי מבסוף ש"מ דבתחלה פוסלין מדאורייתא ויש לדחות דהא דאחמיר רבי אליעזר בתחלה דרביעי' משום דרביעית הוא שיעור טבילה למחמין ולזינורות וכבר יש שם פסול מקוה עליהם^א ולר"י נראה דאפי' כולו שאזב דרבנן כדמשמע בתוספתא דמקוואות דמניא צפרק שני מקוה שהניחו ריקן וצא ומלאו מלא כשר מפני שזה ספק מים שאובין למקוה ומדקא מכשר ליה זה מספק ש"מ דכולו שאזב מדרבנן^ב ולכא למימר דלאו ככולו שאזב אפי' אלא כשהיה צו מים אך שהיה חסר דאס כן הוה ליה למימר שהניחו חסר דריקן משמע לגמרי ריקן שלא היה צו מים כלל ועוד אמר בפ"ק דפסחים (דף יז וסג) גבי משקין צית מטבחיא ככלים טמאים צקרקע טהורים ומפרש התם בצקרקע טהורים משום דחוי להטביל בהן מחמין וזינורות אלמא אפי' כולו שאזב חוי להטביל צו דבשאזב מיירי מדמפליג צין כלים לקרקע וסמך משקין צית מטבחיא נמי שאובין הס ורשב"א דוחה דהכי קאמר ככלים טמאים פ' שהיו ככלים אע"ג דהשעת הן צקרקע ולפי שהיו שאזבים צקרקע שלא היו מעולם ככלים טהורים והר"ר משה מפונטווי"א דוחה דאע"ג דשאיבה דאורייתא היא צקרקע טהור משום^ג שאפשר צלא המשכה דמי נפלו מן הכלי לרצפה שהיא חלקה מימשיח אילך ואילך והוה ליה כשאיבה שהמשיכה כולה דכשרה וצפרק קמא דתמורה (דף יג.) דלא מוכסיר המשכה אלא כי איכא כ"א סאה צמקוה אפשר דהיינו מדרבנן ואי"ת בשלמא אי כולו שאזב מדאורייתא היינו דגורו חכמים ג' לוגין מים שאובין פוסלים אטו כולו שאזב ודוקא בשלשה לוגין גורו שכן ראוין לרחיצת אדם כדאמרינן צפרק קמא דשצת (דף יד.) בתחלה היו טובלין צמערות סרוחים וגומתין על גביהן ג' לוגין מים שאובין כו' אבל אי כולו שאזב דרבנן אמאי גורו כלל בשאיבה וי"ל גזירה שמה יטבול ככלי^ד דדמויא דמעין אמר רחמנא שכן צקרקע ומההוא מקוה שהניחו ריקן ארשב"א דאדרבה יש להוכיח דכולו שאזב דאורייתא דקתני כשר מפני שזה ספק מים שאובין וחזקת המקוואות כשרות שאדם אינו עושה מקוה אלא לטבול צו ואינו ממלא אותו מטמאם מים שאובים אלא מים כשרים לטבילה משמע דוקא משום חזקה הוא דכשר הא לאו הכי פסול דספיקא דאורייתא לחומרא דעד דקתני סיפא זינור המקלח למקוה והמכתשת נתונה צאדו ספק מן הזינור למקוה ספק מן המכתשת למקוה פסול מפני שהפסול מוכיח ואס' יש צו רוב מקוה כשר מפני שיש ספק מים שאזבים למקוה ומדמכשר בשיש צו רוב מקוה^ה מספק וכשאיין רוב פסול משמע דרובו שאזב דאורייתא ועוד תניא התם שני מקוואות אחד שאזב ואחד כשר וטבול צאחד מהן טעומאה חמורה ועשה טהרות הרי הן תלויות ומילא מטהרינן מספק אלמא כולו שאזב דאורייתא והראיות לא נראו לר"י^ו עוד האריך רשב"א^ז ועוד אומר ר"ת דדוקא צמקוה

פוסלין אותו ושמה כתב ראויות ממסכת מקוואות ואין להאריך ואכתוב ראיא אחת דתנן התם פרק ששי (מ"ח) היה צעליין מ' סאה ובתחתון אין כלום ממלא צכתא ונותן צעליין עד שירדו בתחתון מ' סאה משמע אע"פ שרוב מים שאובין אין נפסל כיון שהיה שלם דהא אי אפשר אס לא נתן צעליין יותר מארבעים סאה: **בעי רב יוסף** מי גשמים שחייבב ע"הם להדיח בהן את האיצטרובילין מהו להבשיר בהן את הזרעים. פירש הקונטרס דצכל תלוש ולבסוף חיברו מיציעא ליה לענין הכשר זרעים ואליצא דרבנן דמכתשת ואין נראה לר"י דאס כן לימא סתמא תלוש ולבסוף חיברו לענין הכשר זרעים ולרבנן מהו דננקיט צפרק קמא דחולין (דף טו. וסג) ולא הוה ליה למינקט איצטרוביל טפי משאר מיני ועוד דאין סברא לדמות הכשר זרעים למכר שתהא חשודה כתלוש לענין הכשר זרעים כמו שחשודה לענין מכר ועוד דלענין שחיטה נמי מיציעא לרבנן תלוש ולבסוף חיברו מהו אי הוי כתלוש או לא ועוד דפירש דלרבנן דדף לא מיציעא ליה דלדידהו ודאי הוי כתלוש א"כ אדמיציעא ליה לרבנן דמכתשת אי סבירא ליה כר' אליעזר או כרבנן דדף לענין הכשר זרעים תיבעי ליה לענין טומאת דף גופיה דאיפילגו זה רבי אליעזר ורבנן ועוד כיון דלרבנן דדף פשיטא ליה דהוה כתלוש ה"ע לרבנן דמכתשת דאמאי אית לן למימר דפליגי הני רבנן דרבי אליעזר אהבך רבנן דר"א ועוד דאינו מחלק צין דף למכתשת לכותל ואיצטרוביל וצפרק קמא דחולין (דף טו.) מחלק צין סכין הקצועה לצור היוצא מן הכותל דקאמר שאני סכין דלא מצטל ליה ונראה לר"י דלרבנן דדף מיציעא ליה דחשבי ליה לדף תלוש לענין טומאה והוא הדין לענין הכשר זרעים דהכשר דמאן דאמר בפ"ק דחולין (דף טו. וסג) דתלוש ולבסוף חיברו דכותל צנין לענין הכשר זרעים הוי כמחומר והשתא מיציעא ליה לרבנן דדף ומכתשת דכולהו רבנן דרבי אליעזר מסתמא דהא יניחו צאיצטרוביל מהו וצאיצטרוביל דוקא מיציעא ליה והכי קמציציא ליה איצטרוביל דצטל לגבי קרקע גבי מכר לרבנן דמכתשת אי הוי צטל לגמרי כמו כותל וחשיב נמי מחומר לענין הכשר זרעים או דלמא לענין הכשר זרעים לא חשיב מחומר כמו כותל' אלא דוקא לענין מכר משום עין יפה אע"ג דלא מהמי עין יפה לענין מכתשת היינו משום שאין סופה כל כך להסתעב צבית כמו האיצטרוביל ומיהו לענין הכשר זרעים לא חשיב האיצטרוביל מחומר לפי שעשוי לינטל יותר מכותל^ח ואליצא דרבי אליעזר לא מיציעא ליה דהא חשיב דף מחומר לענין טומאה והוא הדין לענין הכשר זרעים וכי"ש איצטרוביל והא דקאמר אליצא דרבי אליעזר לא תיבעי לך דאמר כל המחומר לקרקע הרי הוא כקרקע לאו דוקא נקט ההוא לישנא דהא ממכר אין להוכיח אהכשר זרעים^ט אלא אמאי דמטהר צדף קא סמיך^י:

המוכר את הבית פרק רביעי בבא בתרא

אלא לעולם רבנן. דדף הוא. ודקשיא לך גבי זינור אפילו קצבו ולבסוף חקקו נמי יפסול למקוה לרבנן דמטמאי ליה גבי דף וחשיבי ליה כלי צכל עניינם אפי' צקצעו ולבסוף חקקו שאני שאיבה דרבנן כדפרישית לעיל הלכך גבי זינור הוא דמקילי רבנן ואמרי אינו פוסל

צקצעו ולבסוף חקקו אצל לגבי דף דטומאתו מן המורה לעולם טמא אפי' צקצעו ולבסוף תקנו דסבירא לכו לרבנן דכל המחומר לקרקע אינו כקרקע: א"ס. דלרבנן הכל שזה צין קצעו ואח"כ חקקו צין חקקו ואח"כ קצעו לא צטיל לגבי קרקע וחשיב כלי גמור וגבי שאיבה הוא דאקילו לצטלו אגב קרקע אפי' חקקו ולבסוף קצעו נמי לא יפסול מקוה ולצטיל אגב קרקע: ומשני **הסם דאיכא טורם כלי** נז'. וכל כך לא רזו להקל דאין צו' שאיבה גדולה מזה והואיל והוה שם כלי עליה קורם שהוקבע צקרקע ואי לא חשבת ליה כלי צטלה גזירתם לגמרי: **צעי רב יוסף מי גשמים**. שהיו יורדין ומישב עליהן שדיחו האיצטרובלין מהו שאותן גשמים יכשירו זרעים אס נפלו עליהן לקבל טומאה דתנן (משניין פ"א מ"א) כל משקה שמתחתו לרצון אע"פ שאין סופו לרצון מכשיר והכא נמי כיון דניחא ליה צירידתן לצורך איצטרוביל אע"ג דלא ניחא ליה צירידתן על הפירות הוי הכשר וצלבד שיהא איצטרוביל חשבו כתלוש דלא מהני מחשבתו ולא קרינא ביה וכי יתנן אלא היכא דמחשב שירדו על דבר תלוש כדאמרינן בפ"ק דשחיטת חולין (דף טו.) תלוש ולבסוף חיברו לענין הכשר זרעים מחלוקת דתנן^י הכופה קערה על גבי הכותל כו' ופריכין רישא לסיפא ודייקינן מינה דכותל צנין חשבו תלוש ואס חשיב שירדה הרי זה בכי יותן אבל ככותל מערה שהוא מחובר מעיקרו לא מהניא מחשבתו להכשיר זרעים ובתורת כהנים^י יליף מקראי דצענין מחשבה לצורך דבר התלוש והאי איצטרוביל נמי תלוש ולבסוף חיברו הוא ואליצא דרבנן דלעיל [סג:]: דפליגי במכתשת קצועה קמיציעא ליה כדמפרש ואזיל אי סבירא ליה דתלוש ולבסוף חיברו לענין הכשר זרעים הוי תלוש או לא: **אליצא דר' אליעזר לא סייעי** לך. דודאי חשיב מחומר ולא מיציעא איצטרוביל דמי לקרקע טפי ממכתשת קצועה דודאי חשיב מחומר אלא אפילו מכתשת קצועה דחשבו לה רבנן תלוש פליג איהו ואמר כל המחומר כו' והא ליכא למימר דטעמיה^{יא} התם משום דצעין יפה מוכר דהא כללא קאמר ועוד דשמעינן ליה גבי דף דמטהר אפי' צתקנו ולבסוף קצעו ואליצא דרבנן דדף נמי לא קמיציעא ליה דודאי תלוש ולבסוף חיברו הוי תלוש כדקא חשיבי ליה תלוש גבי טומאה אפי' צקצעו ולבסוף תקנו והוא הדין להכשיר: **כי סייעי לך אליצא**. דהנהו רבנן דלעיל דפליגי עליה דרבי אליעזר במכתשת קצועה מאי מי אמרינן היינו טעמייהו דסבירא לכו דכל תלוש ולבסוף חיברו חשיב תלוש והלכך לא מוכר את הקצועה והוא הדין לגבי הכשר טעומאה וכיון דטעמייהו משום דחשיבי ליה תלוש לא מציעא היכא ^{יב} דחשיב להדיח מכתשת קצועה דמכשירין אלא אפילו חשיב להדיח בהן איצטרוביל מכשיר את הזרעים דעל כרחך טעמייהו גבי איצטרוביל

איצטרוביל אין כלום ממלא צכתא ונותן צעליין עד שירדו בתחתון מ' סאה משמע אע"פ שרוב מים שאובין אין נפסל כיון שהיה שלם דהא אי אפשר אס לא נתן צעליין יותר מארבעים סאה: **בעי רב יוסף** מי גשמים שחייבב ע"הם להדיח בהן את האיצטרובילין מהו להבשיר בהן את הזרעים. פירש הקונטרס דצכל תלוש ולבסוף חיברו מיציעא ליה לענין הכשר זרעים ואליצא דרבנן דמכתשת ואין נראה לר"י דאס כן לימא סתמא תלוש ולבסוף חיברו לענין הכשר זרעים ולרבנן מהו דננקיט צפרק קמא דחולין (דף טו. וסג) ולא הוה ליה למינקט איצטרוביל טפי משאר מיני ועוד דאין סברא לדמות הכשר זרעים למכר שתהא חשודה כתלוש לענין הכשר זרעים כמו שחשודה לענין מכר ועוד דלענין שחיטה נמי מיציעא לרבנן תלוש ולבסוף חיברו מהו אי הוי כתלוש או לא ועוד דפירש דלרבנן דדף לא מיציעא ליה דלדידהו ודאי הוי כתלוש א"כ אדמיציעא ליה לרבנן דמכתשת אי סבירא ליה כר' אליעזר או כרבנן דדף לענין הכשר זרעים תיבעי ליה לענין טומאת דף גופיה דאיפילגו זה רבי אליעזר ורבנן ועוד כיון דלרבנן דדף פשיטא ליה דהוה כתלוש ה"ע לרבנן דמכתשת דאמאי אית לן למימר דפליגי הני רבנן דרבי אליעזר אהבך רבנן דר"א ועוד דאינו מחלק צין דף למכתשת לכותל ואיצטרוביל וצפרק קמא דחולין (דף טו.) מחלק צין סכין הקצועה לצור היוצא מן הכותל דקאמר שאני סכין דלא מצטל ליה ונראה לר"י דלרבנן דדף מיציעא ליה דחשבי ליה לדף תלוש לענין טומאה והוא הדין לענין הכשר זרעים דהכשר דמאן דאמר בפ"ק דחולין (דף טו. וסג) דתלוש ולבסוף חיברו דכותל צנין לענין הכשר זרעים הוי כמחומר והשתא מיציעא ליה לרבנן דדף ומכתשת דכולהו רבנן דרבי אליעזר מסתמא דהא יניחו צאיצטרוביל מהו וצאיצטרוביל דוקא מיציעא ליה והכי קמציציא ליה איצטרוביל דצטל לגבי קרקע גבי מכר לרבנן דמכתשת אי הוי צטל לגמרי כמו כותל וחשיב נמי מחומר לענין הכשר זרעים או דלמא לענין הכשר זרעים לא חשיב מחומר כמו כותל' אלא דוקא לענין מכר משום עין יפה אע"ג דלא מהמי עין יפה לענין מכתשת היינו משום שאין סופה כל כך להסתעב צבית כמו האיצטרוביל ומיהו לענין הכשר זרעים לא חשיב האיצטרוביל מחומר לפי שעשוי לינטל יותר מכותל^ח ואליצא דרבי אליעזר לא מיציעא ליה דהא חשיב דף מחומר לענין טומאה והוא הדין לענין הכשר זרעים וכי"ש איצטרוביל והא דקאמר אליצא דרבי אליעזר לא תיבעי לך דאמר כל המחומר לקרקע הרי הוא כקרקע לאו דוקא נקט ההוא לישנא דהא ממכר אין להוכיח אהכשר זרעים^ט אלא אמאי דמטהר צדף קא סמיך^י:

מסורת הש"ס

א) [צ"ק.סג.]. (ב) כמותו סט., (ג) ויקרא יא, (ד) [נמשכין פ"ד מ"ג], (ה) [שמיני סוף פרשה טז, (ו) [צ"ל משום שאי אפשר וכ"ה צפ"ן],

הגהות הב"ח

א) גס' מהו להבשיר בהן את הזרעים אליצא דר' אליעזר: (ב) רשב"ם ד"ה אליצא וכו' דטעמיה דר' אליעזר התם וכו' כדקחשבי ליה תלוש: (ג) ד"ה כי מיצעי וכו' היכא דחיישב להדיח המכתשת וכו' אפילו חיישב להדיח:

מוסף רש"י

ורשני שאיבה דרבנן. מה שמקוה נפסל צנ' לוגין מים שאובין. מדרבנן היא [ב"ק יט.]. כי אמאי הך איחזא לקמן. אשה אחת צאל לפני ר' נחמיה שהיה לה לנטול עיבור נכסיו במקומו של רבה דר בר הונא ונקשא מנו נלעת לו דבר מאלו שמחלל צדינה [תבובות סט.].

מוסף תוספות

א. ומשום הכי לא מבטיל אבל על פני המים לאומקוה אדאכא דאכא שילשת לוגין שהוא דבר חשוב שראוי להדיר רובו ואדאכא כדאיתא בפ"ק דשבת (יד.) ר"ן. ב. והיינו משום דספיקא דרבנן לקולא. מוס' ספחים ז. ג. דמתוך הכלי ודאי מקוה לטבול מדאורייתא. א. דמדאורייתא בטל כיון דיש לפטיו שאוב מוכיח תחלות בו כמו מוכיח לא רצו חכמים להחיר ספיקו עד שיהא שם רוב הכשר במקוה לבטול ואז סומכו על הספק. שס. ו. עין ר"ש מקואות פ"ב מ"א. ז. כיון דלית להו לבנון כל המחובר לקרקע הוי הוא כקרקע. מוס' ר"ז. ח. שפעמים שאדם מפנה ביתו ומטלק אבי האצטרוביל משם ומוליכם מ"א. ז. כיון דלית להו לבנון כל המחובר לקרקע הוי הוא כקרקע. מוס' ר"ז. ט. שפעמים שאדם דר' אליעזר משום עין יפה. י. כי תיבעי לך אליבא דרבנן מי אמרינן כיון דלגבי בית דף חשיבי כתלוש ה"ה בהא או דילמא התם טעמא משום דכל המחומר בעין רעה מוכר, ושני דף, דכל דלא מבטל כולי האי כמו אצטרוביל, שאינו מחובר כי"כ שהרי פעמים עוקרים אותו ממקום למקום, מחשב כתלוש. שס.